

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΟΝ¹

(Σκοποὶ καὶ ἐπιδιώξεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας)

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνθρωπιστικὴ Ἑταιρεία, ἡ ὁποία σήμερον ἔχει τὴν τιμὴν νὰ κάμῃ τὴν πρώτην δημοσίαν ἐμφάνισίν της ἐνώπιον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας, ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην της πρὸς τοὺς ἀξιοτίμους ἐκπροσώπους τῆς δημοσίας ζωῆς, τοὺς θρησκευτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ταγούς, διὰ τὴν λίαν τιμητικὴν παρουσίαν των.

Ὡσαύτως εὐχαριστοῦμεν βαθύτατα τὴν ἀξιότιμον Διοίκησιν τοῦ «Παρανασοῦ» διὰ τὴν φιλόξενον καὶ φιλόφρονα παραχώρησιν τῆς μεγάλης αἰθούσης καὶ τὸ σεβαστὸν Κοινὸν τῆς Πρωτευούσης καὶ τοῦ Πειραιῶς διὰ τὴν τιμὴν τῆς ἀθρόας προσελεύσεως εἰς τὴν ἀποψινὴν μας ἐκδήλωσιν.

Αἰσθάνεται δὲ ἡ Ἑταιρεία ὥς πρῶτον χρέος της νὰ ἐκθέσῃ, διὰ τοῦ ἔχοντος τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλῇ ἀπόψε, ἐν πάσῃ συντομίᾳ τοὺς λόγους, οἵτινες ἐπέβαλον τὴν ἵδρυσίν της, καθὼς καὶ τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἐπιδιώξεις της.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνθρωπιστικὴ Ἑταιρεία εἶναι γέννημα μιᾶς ἀγωνίας καὶ μιᾶς διαμαρτυρίας.

Ἡ ἀγωνία τοῦ Ἀνθρώπου διὰ τὸν Ἀνθρωπον δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ σύμφυτος μὲ τὸ αἶσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως ψυχικὴ ἀβεβαιότης καὶ ἀνασφάλεια καὶ ἀνησυχία πρὸ τῶν κινδύνων καὶ τῶν ἀγνώστων τῆς ζωῆς, ἡ ἀποτελοῦσα γενικὸν βιολογικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ ἡ εὐγενεστέρα ἐκείνη μορφή τῆς μερίμνης καὶ τοῦ πόνου τοῦ Ἀνθρώπου διὰ τὴν αὐτοδιαμόρφωσιν καὶ διάπλασίν του εἰς ἀληθινὸν Ἀνθρωπον, ἄξιον νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ἀνθρώπινον προορισμόν του.

Ὑπερκειμένη τῆς χαμηλῆς βιολογικῆς περιοχῆς ἡ μορφή αὕτη τῆς ἀνθρωπίνης ἀγωνίας εἶναι ταυτοχρόνως φόβος καὶ δέος, εὐαίσθησία, ἐργήγορος καὶ μέριμνα, βιώματα, διὰ τὰ ὁποῖα ὁ τραγικὸς καὶ φιλοσοφικὸς λόγος τῶν Ἑλλήνων ἐχρησιμοποίησε τὰς ἐννοίας τοῦ «θείου φόβου», τῆς «αἰδοῦς» καὶ τῆς «ἐπιμελείας ἑαυτοῦ»².

1. Ὁμιλία εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ «Παρανασοῦ», τῇ 6ῃ Νοεμβρίου 1959, παρουσίᾳ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Γ. Βογιατζῆ.

2. Βλ. Κωνστ. Ι. Βουρβέρη, Θεῖος φόβος (Ἀνάτ. ἐξ Ἑπιστ. Ἑπετ. Φίλοσ. Σχολ. Πανεπ. Ἀθηνῶν 1953 - 1954), Ἀθῆναι. Τοῦ αὐτοῦ, Αἰσχύλος - Πλάτων. Τὸ νόημα τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἐργηγόρεως (ὑπὸ ἔκδοσιν).

Εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ πολιτισμοῦ ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη μορφή τῆς ἀνθρωπίνης ἀγωνίας εἶναι γνωστὴ ὡς ἀνθρωπιστικὸν βίωμα καὶ αἵτημα.

Τοῦτο τὸ αἷτημα πρῶτιστα μᾶς ἔδωκε τὴν ἰδρυτικὴν τῆς Ἑταιρείας μας παρόρμησιν.

Τὸ ἀνθρωπιστικὸν αἷτημα εἶναι παλαιόν, πολὺ παλαιόν, καὶ χρονολογεῖται, ἀφότου οἱ πρόγονοί μας Ἑλληνες πρῶτοι ἀνεκάλυψαν μὲ τὸ πλαστικὸν βλέμμα των τὴν μορφήν τοῦ Ἀνθρώπου καί, ἀφοῦ τὴν ἐστεφάνωσαν μὲ τὸν φωτιστέφανον τοῦ Λόγου καὶ τῆς Παιδείας, τὴν ἐτοποθέτησαν εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐπιγείου ζωῆς¹.

Δὲν ἀντέταξαν οἱ Ἀρχαῖοι τὸν Ἀνθρώπον εἰς τὸν Θεὸν οὔτε τὴν ἀνθρωπιστικὴν εἰς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν. Διότι οἱ Ἑλληνες, ὡς λαός, προικισμένοι κατ' ἐξοχὴν μὲ τὴν ἰκανότητα τοῦ διακρίνειν καὶ τοῦ συγκρίνειν, διέκριναν καὶ διέστειλαν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸ Θεῖον ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον. Καὶ τοὺς μὲν θεοὺς, ὅσον καὶ ἂν τοὺς ἐφαντάσθησαν ἀνθρωπομόρφους, ὕψωσαν, μὲ τὴν ποιητικὴν καὶ φιλόσοφον πτῆσιν τῆς ψυχῆς των, εἰς τὰ οὐράνια ὕψη τοῦ Ὀλύμπου, ρυθμιστὰς καὶ ταγοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἀκόμη δὲ ὑψηλότερα ἔταξαν τὴν κορυφαίαν τῶν Ἰδεῶν, τὴν Ἰδέαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ, εἰς τὸν πλατωνικὸν « ὑπερουράνιον τόπον », τοὺς δὲ ἀνθρώπους εἶδον γύρω των εἰς τὰ πρᾶνῃ τῆς βιοτικῆς καθημερινότητος. Καὶ μὲ τὸν λόγον τῶν ποιητῶν² καὶ τῶν φιλοσόφων των, καὶ ἰδίως τοῦ Πλάτωνος³, ἐδίδαξαν τὸν κόσμον ὅλον οἱ Ἑλληνες, ὅτι τὴν πίστιν αὐτὴν εἰς τὸν Ἀνθρώπον καταξιώνει καὶ στερεώνει μόνον ἡ ὑπερκειμένη αὐτῆς εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ Ἁγίου πίστεως εἰς τὸν Δημιουργὸν τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Σὺμπαντος Θεόν⁴. Ποῖος δὲν ἐνθυμεῖται εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν κατηγορηματικὴν ἀπόφασιν τοῦ Πλάτωνος εἰς τοὺς « Νόμους » του (Ζ 803 C) : « φημί... φύσει εἶναι Θεὸν μὲν πάσης μακαρίου σπουδῆς ἄξιον, ἄνθρωπον δέ... Θεοῦ τι παίγιον εἶναι μεμηχανημένον ».

1. Πρβλ. Κωνστ. Ι. Βουρβέρη, Ἀνθρωπισμὸς καὶ τεχνικὴ εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν, Ἀθῆναι, 1959.

2. Πρβλ. Werner Jaeger, Paideia, I, 1934, σ. 84 : « Διὰ τὴν σκέψιν τοῦ Ὁμήρου εἶναι κατὰ τὸ φυσικὸν ἢ παραλληλία ψυχολογικῆς καὶ μεταφυσικῆς θεωρήσεως ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ γεγονότος... Ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος (παρ' Ὁμήρου) εἶναι διώροφος. Τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων παρακολουθοῦμεν ὑπὸ τὸ πρῶτον ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως (εἰς τὸν κάτω ὄροφον), ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀνωτέρας ρυθμίσεως τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τῆς παγκοσμίου ἡγεσίας τῶν θεῶν ».

3. Πλάτ. Νόμ. Α 644d κ.ε., Δ 716c : « ὁ δὲ Θεὸς ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον ἂν εἴη μάλιστα, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ πού τις, ὡς φασιν, ἄνθρωπος », Ζ 803c κ.ε.

4. Βλ. Κωνστ. Ι. Βουρβέρη, Ἡ προέλευσις τῶν νόμων κατὰ Πλάτωνα (περιοδ. Ἀκτῖνες, 1954, ἀρ. φ. 47). Τοῦ αὐτοῦ, Παιδιὰ καὶ Παιδεία, Ἀθῆναι, 1956, σ. 62 κ.ε.

Εἶναι λοιπὸν παλαιὸν τὸ ἀνθρωπιστικὸν αἷτημα καί, ἂν δὲν θέλωμεν νὰ διαφεύδωμεν τὴν ἱστορίαν διὰ τῆς αὐθαιρεσίας, ὀφείλομεν, χωρὶς καθόλου νὰ φοβούμεθα τὴν μομφὴν τῆς προγονοπληξίας, ὀφείλομεν νὰ τὸ λέγωμεν 'Ελληνικὸν καὶ μάλιστα κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν μας αἷτημα, ἀφοῦ, ὅπως εἶδομεν, εἶναι ριζωμένον εἰς τὴν θεμελιακὴν καὶ πρώτην φάσιν τῆς ἐθνικῆς ζωῆς μας, δηλαδὴ τὴν ἀρχαίαν 'Ελληνικήν.

'Αλλὰ τὸ ἀνθρωπιστικὸν αἷτημα, ἂν καὶ παλαιόν, δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ καὶ τὸ στίγμα τοῦ ἀσυγχρονίστου καὶ τοῦ ξεπερασμένου. Διότι εἶναι αἰωνίως ἐπικαίρον. Καθημερινῶς βλέπομεν εἰς τὰς ἐφημερίδας νὰ τὸ ἐπικαλοῦνται, νὰ ἐπικαλοῦνται τὰς «ἀνθρωπιστικὰς ἀρχάς», θρησκευτικοί, πνευματικοί καὶ πολιτικοὶ ἡγέται τῆς Δύσεως καὶ τῆς 'Ανατολῆς, ὁσάκις θέλουν νὰ συστήσουν κατὰπανσιν τῶν πυρηνικῶν δοκιμῶν ἢ ἀχρήστευσιν τῶν ἀτομικῶν ὀπλῶν ἢ ἀπαγόρευσιν τοῦ βιολογικοῦ ἢ χημικοῦ πολέμου. Καὶ τοὺς κορυφαίους δὲ τῶν 'Ατομικῶν Φυσικῶν καὶ Τεχνικῶν ἐπιστημόνων καὶ ἐφευρετῶν ἢ ἰδία ἀγωνία διὰ τὸν "Ἀνθρώπον παροτρύνει σήμερον εἰς δραματικὰς ἐκκλήσεις πρὸς τοὺς 'Ισχυροὺς τῆς Γῆς καὶ τὸ Παγκόσμιον Κοινὸν καὶ εἰς ἐπισημάνσεις τοῦ κινδύνου τῆς 'Ανθρωπότητος, ἀπὸ τὰς νέας ἐφευρέσεις, ἂν μείνουν ἀνεξέλεγκτοι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπιγείων πρακτόρων τοῦ Σατανᾶ. Σήμερον τὸ σύνθημα τῶν διαπρεπῶν ξένων καὶ ἰδικῶν μας ἐκπροσώπων τῶν φυσικῶν, τεχνικῶν καὶ μηχανικῶν ἐπιστημῶν εἶναι : ὅχι ἐκτεχνίκευσις τοῦ 'Ανθρωπισμοῦ, ἀλλὰ ἐξανθρωπισμός τῆς Τεχνικῆς, στροφὴ τῆς πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησιν καὶ ἀνύψωσιν καὶ ὅχι πρὸς τὸν ἀφανισμόν τοῦ 'Ανθρώπου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Εἰς τὸ σύνθημα τοῦτο συνηντήθημεν ὅλοι οἱ ἰδρυταὶ τῆς 'Ελληνικῆς 'Ανθρωπιστικῆς 'Εταιρείας, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πρώτη 'Ελληνικὴ 'Εταιρεία, μὲ τὸν γνησίως ἑλληνικὸν ἐνωτικὸν χαρακτῆρα ἀνθρωπολογικῶν καὶ φυσικοτεχνικῶν ἐπιστημόνων, πιστῶν ὅλων τοῦ 'Ελληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

'Η αἰωνία ἐπικαιρότης τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ αἰτήματος, ἡ ἀντοχὴ του εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χρόνου καὶ ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς του ὀφείλονται εἰς τὸ ὅτι τοῦτο συνέλαβε, συνώψισε καὶ ἐκφράζει τὸν πόνον τοῦ αἰωνίου 'Ανθρώπου, ὅχι τοῦ ἄλφα ἢ τοῦ βῆτα ἀνθρώπου τῆς ἄλφα ἢ βῆτα ἐποχῆς ἢ τῆς ἄλφα ἢ βῆτα χώρας, ἀλλὰ κάθε ἀνθρώπου, ἀσχέτως τόπου καὶ χρόνου, ἀσχέτως ἐθνικότητος καὶ δόγματος, καὶ ἔτσι ἐβοήθησε καὶ βοηθεῖ, καὶ σήμερον καὶ πάντοτε, εἰς ριζικὰς καὶ ἀνταξίας τοῦ 'Ανθρώπου λύσεις τῶν προβλημάτων τοῦ βίου.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἱστορικὴ δύσις τοῦ 'Αρχαίου 'Ελληνισμοῦ δὲν ἐπῆρε μαζὶ τῆς καὶ δὲν ἐβύθισεν εἰς τὴν ἀφάνειαν τὴν 'Αρχαίαν 'Ελληνικὴν πίστιν εἰς τὸν "Ἀνθρώπον. "Ὅταν οἱ 'Αρχαῖοι ἐκείνοι πρωτοπόροι τῆς ἀνθρωπολατρίας ἀπέθανον, ὀπίσω των ἔμειναν τὰ ὑπεριστορικά των κατὰλοιπα :

Τὸ « Γνώθι σαυτὸν », τὸ « Πρόσεχε σεαυτῷ », ποὺ ἔγινεν ἀργότερα καὶ

κύριον χριστιανικὸν πρόσταγμα, τὸ «'Ὡς χαρίεν ἔστ' ἄνθρωπος, ἂν ἄνθρωπος ᾗ»¹, τὸ «'Ελευθέρους ἀφῆκε πάντας Θεός, οὐδένα δοῦλον ἢ φύσις πεποίηκε»², τὸ «'Αἰὲν ἀριστεύειν»³, τὸ «Μέτρον ἄριστον», τὰ μαρμάρινα κάλλη τῶν Θεῶν καὶ τῶν ἡρώων καὶ τῶν ἐφήβων, ὁ λόγος τῶν φιλοσόφων, τὰ μνηύματα τῶν ποιητῶν, αἱ τραγικαὶ καὶ αἱ κωμικαὶ μορφαί, ὁ μῦθος, ἡ γλῶσσα, αἱ ἀξίαι, τὸ πνεῦμα, τὸ 'Ελληνικὸν θαῦμα, ὅλα, ὅλα συγκλίνοντα εἰς μίαν κοινὴν στροφὴν καὶ προσήλωσιν πρὸς τὴν ὥραϊαν κεντρικὴν μορφήν τοῦ 'Ανθρώπου!

Αὐτὸ τὸ 'Ελληνικὸν «ἄνθρώπινον», τὸ «humanum» τῶν 'Ελλήνων, ἡ ἕως σήμερον τρισχιλιετής ἐπιβίωσις καὶ διάρκειά του τὸ ἔχουν κάμει πλεόν ἔν ἀπὸ τὰ σχεδὸν παγκόσμια καὶ πανανθρώπινα ἰδανικά. Εἰς τὴν παρόρημυσίν του ὀφείλονται ὅλαι αἱ γνωσταὶ εἰς τὴν ἱστορίαν ἀνθρωπιστικαὶ ἀναγεννήσεις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων μέχρι τοῦ προπολεμικοῦ νεοανθρωπισμοῦ, τοῦ συνδεδεμένου μὲ τὸ ἔνδοξον ὄνομα τοῦ Werner Jaeger.

Πηγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀρούμεθα τὴν οὐσίαν καὶ τὸ νόημα τῆς ἀνθρωπιστικῆς κοσμοθεωρίας, εἶναι τὰ κλασσικὰ κείμενα καὶ τὰ ἔργα τῆς τέχνης τῶν 'Ελλήνων. Αὐτὰ τὰ πηγαῖα ἑλληνικὰ ἔργα ἐγκλείουν τὸν «σπερματικὸν λόγον» τοῦ 'Ανθρωπισμοῦ καὶ εἶναι δι' αὐτόν, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, ὅτι, εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον διὰ τὸν Χριστιανισμόν. Ἀπὸ αὐτὰ ἀφορμῶνται καὶ ἐκπορεύονται ὅλαι αἱ θεμελιώδεις ἔννοιαι οἰασθήποτε μεταγενεστέρας τῶν 'Ελλήνων ἀνθρωπολογίας καὶ ἀνθρωπολογικῆς ἐπιστήμης καὶ ὁ καταστατικὸς χάρις οἰασθήποτε 'Ανθρωπιστικῆς 'Εταιρείας, ἐπομένως καὶ τῆς ἰδικῆς μας.

* *

Τὸ νόημα τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ αἰτήματος, ὅπως ἀναβλύζει χρυστάλλινον ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν πηγὴν του, ἐκφράζονται αἱ ἐξῆς τρεῖς βασικαὶ ἀρχαὶ του:

α) 'Η πρώτη βασικὴ ἀρχὴ ἔγκειται εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ ἀπαιτεῖ σεβασμὸν πρὸς τὸν "Ἄνθρωπον, ὡς τὸ ἀνώτατον πλάσμα τῆς Θεῆς Δημιουργίας καὶ ὡς ὃν ἐλεύθερον, δικαιοῦμενον νὰ ζήσῃ ἀνθρωπινά, νὰ μορφωθῇ καὶ νὰ δημιουργήσῃ κατὰ τρόπον ἀντάξιον τοῦ 'Ανθρώπου, ἐντὸς πολιτικῆς κοινωνίας συνανθρώπων, διεπομένης ἀπὸ τὴν 'Ιδέαν τοῦ Δικαίου.

1. Μενάνδρου Ι, ἀπ. 484 (Körte, 1959).

2. Λόγοι τοῦ μαθητοῦ τοῦ Γοργίου 'Αλκιδάμαντος. (Βλ. ἀρχ. σχολιαστὴν εἰς 'Αριστοτ. Ρητορ. Α 13, 1373 Β 20 κ.ἐ.).

3. 'Ομήρ. Ζ, 208. 'Ὡς πρὸς τὸ προτρεπτικὸν στοιχεῖον τῆς ἀριστείας βλ. Werner Jaeger, ἑ.ἀ., Ι, σ. 74.

β) Ἡ δευτέρα βασικὴ ἀρχὴ τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ αἰτήματος ἀναγνωρίζει τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸν της, εἰς τὴν ὑπερχρονικὴν του ἐπιβίωσιν, ὡς θεμέλιον τῆς εὐρωπαϊκῆς ζωῆς· ἐκφράζει δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ αὕτη τὴν ἑλληνοκεντρικότητα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀρχὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἑλληνοκεντρικότητος ἔχει χαρακτῆρα δυναμικόν, ἐπιβάλλοντα ἓνα διαρκὴ πολιτιστικὸν διάλογον τῶν συγχρόνων Εὐρωπαίων με τοὺς Ἀρχαίους, διάλογον ὅχι χάριν τῶν Ἀρχαίων, ἀλλὰ ἀκριβῶς χάριν τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ζωῆς.

γ) Ἡ τρίτη βασικὴ ἀρχὴ τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ αἰτήματος εἶναι φύσεως μορφωτικῆς καὶ σχολικοοργανωτικῆς. Εἶναι παιδαγωγικὸν αἶτημα, καθιερώσαν ἀνέκαθεν τὴν ἀνθρωπιστικὴν μόρφωσιν ὡς πεμπτουςίαν τῆς γενικῆς λεγομένης βασικῆς μόρφωσης.

Τῆς τρίτης ταύτης ἀρχῆς τὸ ἀληθὲς νόημα δὲν εἶναι ἓνας σχολικὸς παγκλασικισμὸς καὶ πανανθρωπισμὸς. Οὔτε ἐνυπάρχει εἰς τὸ ἀνθρωπιστικὸν μορφωτικὸν αἶτημα οἰαδήποτε αἰχμὴ, οὐδεὶς φθόνος, οὔτε κατὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς μαθήσεως οὔτε κατὰ τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως οὔτε καθ' οἰαδήποτε ἄλλης ἑξωανθρωπιστικῆς ἀγωγῆς. Διότι οὐδεὶς σήμερον ἀπαιτεῖ τὸ μονοπώλιον τῆς ἀνθρωπιστικῆς κλασσικῆς παιδείας τῶν παρελθόντων αἰώνων. Ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς ἔπαυσε σήμερον νὰ εἶναι θιασώτης τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ὡς θεμελιώδους μορφῆς ἀγωγῆς πολιτῶν· ἀνθρώπων, « ἐπισταμένων ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι μετὰ δίκης ». Ἀποδίδονται καὶ σήμερον « τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι »!

Καὶ αἱ τρεῖς αὗται ἀρχαὶ τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ αἰτήματος, ἡ κοσμοθεωριακὴ, ἡ πολιτιστικὴ καὶ ἡ μορφωτικὴ, εἶναι καὶ ἀρχαὶ τῆς Ἑταιρείας μας, ἡ ὁποία ἀκριβῶς ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν ἐργήγορσιν τοῦ Ἀνθρώπου διὰ τὸν Ἀνθρώπον!

* *

Ἀλλὰ ἡ Ἑταιρεία μας εἶναι καὶ γέννημα μιᾶς διαμαρτυρίας. Ὅχι τῶν ἰδρυτῶν της, ἀλλὰ τῆς συγχρόνου καὶ ἰδίως τῆς μεταπολεμικῆς πραγματικότητος. Καὶ ἡ διαμαρτυρία σχετίζεται μετὰ τὸ ἐξῆς ἐρώτημα :

Τί ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ Μεγάλα καὶ τὰ Ἐνδοξα καὶ τὰ Ὑψηλὰ τοῦ παρελθόντος, χωρὶς τὰ ὁποῖα δὲν νοεῖται οὔτε ἡ θεμελιώσις καὶ ρίζωσις τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ εἰδικώτερον νεοελληνικῆς ζωῆς μας οὔτε οἰαδήποτε πνευματικὴ ἢ καλλιτεχνικὴ ἀνανέωσις της, τί ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἐγνώρισεν, ἐχώνεψε καὶ ἔκαμε συνειδητὸν κτῆμά του ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὴν συντριπτικὴν πλειονότητά του; Ὅχι οἱ ὀλίγοι καὶ οἱ ἐκλεκτοί, ποὺ ἠτύχησαν νὰ τελειώσουν τὸ Πανεπιστήμιον ἢ καὶ τὸ γυμνάσιον ἔστω, ὅχι οἱ προνομιούχοι τῆς πνευματικῆς ἀριστοκρατίας, ἡ ἔλιτε τῆς πολιτικοπνευματικῆς ἡγεσίας, ἀλλὰ τὸ ἄλλο ἀπέ-

ραντον πλήθος τῶν ὁμοεθνῶν μας, τὰ 90% τῶν 'Ελλήνων, πού ζοῦν ἐκτός τῶν 'Αθηνῶν καί τῆς Θεσσαλονίκης καί 2-3 ἄλλων πόλεων;

Πρέπει νά ὁμολογηθῇ, ὅτι, παρὰ τὰς ποικίλας λαομορφωτικάς ἀξιεπαίνους προσπάθειάς¹ πολλῶν ἑταιρειῶν, σωματείων καί ἐκδοτικῶν οἴκων, πού ὅμως ἦσαν καί εἶναι περισσότερον ἐγκυκλοπαιδικῆς φύσεως μέ ἀτροφικήν καί ἀνεπαρκῆ τήν λαοπαιδευτικήν ἀνθρωπιστικήν πλευράν, ὁ προπολεμικός εὐρωπαϊκός καί νεοελληνικός ἀνθρωπισμός εἶχε μείνει ἐντελῶς ἀπρόσιτος καί ξένος πρὸς τὰ εὐρύτερα λαϊκά στρώματα.

Εἶναι καί τοῦτο ἕνας σοβαρός λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἐναντίον τῶν φρικτῶν ἐκδηλώσεων ἀπανθρωπίας καί ἀποθηριώσεως τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ὑπῆρξεν ἄτονος καί σχεδὸν ἀνύπαρκτος. "Ετσι δὲ παρετηρήθη καί τὸ καταπληκτικὸν φαινόμενον τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου: νά στηθοῦν καί νά λειτουργήσουν ἄπειρα στρατόπεδα συγκεντρώσεως καί παντοῖα μέσα βασανισμοῦ, ἐξανδραποδισμοῦ καί ἐξοντώσεως ἀνθρώπων κατὰ τὸν ἀπανθρωπότερον τρόπον, ἀκριβῶς διπλά ἀπὸ τὰς Φιλοσοφικάς Σχολάς καί τὰς 'Ακαδημίας τῆς Εὐρώπης. 'Ο προπολεμικός ἀνθρωπισμός ἦτο ἀποξενωμένος ἀπὸ τὴν λαϊκὴν ψυχὴν, διότι ἡμεῖς οἱ λόγιοι τὸν ἀφήσαμεν κλεισμένον εἰς τοὺς ὑαλίνους πύργους τῶν σοφῶν καί τῶν δλίγων καί εἰς τὰ ἀπρόσιτα ἄδυτα τῶν βιβλιοθηκῶν. 'Η εὐρωπαϊκὴ κλασσικὴ φιλολογία καί ἀρχαιογνώσις, παρὰ τὰ μεγάλα ἐπιστημονικά της κατορθώματα, δὲν ἠμπόρεσεν ἢ δὲν ἠθέλησε νά αἰσθανθῇ ἔως τώρα εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ κοινωνικὸν χρέος της. Δὲν ἐπρόσβλεπεν, ὅσον ἔπρεπε, τὴν παγκόσμιον ἀνθρωποπλαστικὴν ἀποστολήν της, δὲν ἔκαμε σταυ-

1. 'Η 'Ελληνικὴ 'Ανθρωπιστικὴ 'Εταιρεία δὲν ἔχει καμμίαν πρόθεσιν νά ἀσχῆση ἔργον τιμητοῦ. Σέβεται καί τιμᾷ ὅλας τὰς προσπάθειάς τῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχαιογνωστικῶν καί μορφωτικῶν 'Εταιρειῶν καί συλλόγων τῆς πρωτευούσης, τοῦ Πειραιῶς καί τῶν ἐπαρχιῶν. Ἐκτιμᾷ ὡσαύτως τὰς προσπάθειάς πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καί πρὸς διάδοσιν τοῦ βιβλίου εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις διὰ τῆς ἰδρύσεως λαϊκῶν, κινητῶν κ.λπ. βιβλιοθηκῶν, εἰτε ὑπὸ τῶν Κράτους καί τῶν δήμων εἰτε ὑπὸ ἑταιρειῶν καί ἰδιωτῶν. "Αξιον λόγου εἶναι καί τὸ λαοπαιδευτικὸν ἀνθρωπιστικὸν ἔργον τῆς 'Εγκυκλοπαιδείας τοῦ «'Ηλίου», οὗ μετέσχομεν καί ἡμεῖς διὰ πολλῶν ἀνθρωπιστικῶν ἀρθρῶν, καθὼς καί τῆς Μεγάλης 'Ελληνικῆς 'Εγκυκλοπαιδείας. Μνημονεύομεν ὡσαύτως τὰς ἐκδοτικὰς σειρὰς τῶν Ἀρχαίων 'Ελλήνων συγγραφέων τῶν ἐκδοτ. οἴκων « Παπύρου », Ζαχαροπούλου κ.ἄ., περὶ τῶν ὁποίων βλ. λεπτομερείας εἰς τὰ ἡμέτερα πολυγραφημένα « Μαθήματα Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Κλασσικὴν ἀρχαιογνώσιαν » καί τὰ « Μαθήματα Ἱστορίας τῆς Κλασσικῆς φιλολογίας », Ἀθῆναι, 1959. Εἰς τὰς προσπάθειάς αὐτάς ἡ 'Ελληνικὴ 'Ανθρωπιστικὴ 'Εταιρεία ἐπιθυμεῖ νά προσθέσῃ καί τὴν ἰδικήν της, με σκοποὺς εἰς ἄλλα μὲν συμπίπτοντας πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε, εἰς ἄλλα δὲ ἀποκλίνοντας. Ἐχει σαφῶς καθωρισμένην ἰδίαν ἀντίληψιν διὰ τὴν σχέσιν τῶν Νεωτέρων καί Συγχρόνων με τοὺς Ἀρχαίους καί ἐπιθυμεῖ νά ἐργασθῇ με τὴν ἰδικήν της μέθοδον. Τοῦτο δὲν ἀποκλείει φυσικὰ τὴν συνεργασίαν με ὅλας τὰς ἀδελφὰς 'Εταιρείας, περὶ ἧς ἄλλως τε προβλέπει καί τὸ Καταστατικόν της.

ροφορίαν πρὸς ἐκλαΐκευσιν τῶν ἑλληνικῶν μορφωτικῶν ἀξιῶν, δὲν ἤσκησεν εἰς εὐρυτάτην κλίμακα μίαν διακονίαν καθοδηγήσεως καὶ φωτισμοῦ τῶν Εὐρωπαίων μὲ τὰ μέσα τοῦ ἑλληνικοῦ πνευματικοῦ φωτός. Ὅσοι ὁμιλοῦν σήμερον περὶ τραγωδίας ἢ δοκιμασίας τοῦ συγχρόνου ἀνθρωπισμοῦ, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας του νὰ ἀντιδράσῃ εἰς τὴν πολεμικὴν ἀπανθρωπίαν ἢ νὰ ἀποσοβήσῃ τὸν ἐκ τῆς « Ὑπερτεχνικῆς » ἐπαπειλούμενον κίνδυνον τοῦ Ἀνθρώπου, αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν, ὅτι οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἴσως περισσότερον ἀπὸ αὐτοὺς ὁ ἑλληνικὸς λαός, οὐδέποτε ἐγνώρισαν, ὅσον καὶ ὅπως ἔπρεπε, τὸν ἀληθινὸν ἑλληνικὸν ἀνθρωπισμόν. Διότι ἔμεινε λογιστικὸς καὶ ἀριστοκρατικὸς, μουσειακὸς καὶ στατικὸς καὶ δὲν ἔγινεν ἀκόμη λαϊκός, βιωματικὸς, ἐντελεχειακός, δυναμικός! Ὅχι μόνον αἱ ἐργατικαὶ καὶ μικροεπαγγελματικαὶ τάξεις τῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀγρόται καὶ ἐργαταὶ τῆς ὑπαίθρου μένουν σχεδὸν ἐντελῶς ξεκομμένοι ἀπὸ οἰανδήποτε σύνδεσιν καὶ ἐπικοινωνίαν μὲ τὰς πηγὰς τῆς πολιτισμένης εὐρωπαϊκῆς καὶ ἐθνικῆς μας ζωῆς. Ὁ ἑλληνικὸς ἀνθρωπισμὸς παραμένει ἀκόμη, ὅπως καὶ πρὶν, ὑπόθεσις τῶν σοφῶν βιβλίων καὶ τῶν λογίων, δὲν ἔγινεν ἀνθρωπισμὸς τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου καὶ τῆς ζωῆς. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ γίνῃ ἀληθινὸν λαϊκὸν βιβλίον, λαϊκὸν ἀνθρωπιστικὸν Πανεπιστήμιον, πνευματικὸν περιεχόμενον τῆς ἐργατικῆς ἐστίας, πνευματικὸν αἷτημα τοῦ ἐργατικοῦ καὶ τοῦ ὑπαλληλικοῦ σωματείου.

Δὲν χρειάζεται πολλὴ προσοχή, διὰ νὰ ἀκούσῃ κανεὶς τὴν φωνὴν τῶν πραγμάτων, τὴν διαμαρτυρίαν τῆς ὥμῃς πραγματικότητος ἐναντίον τῆς ἀπαράδεκτου αὐτῆς καταστάσεως, ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν τροφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, διὰ τὴν ὁποίαν, πολὺ ἢ ὀλίγον, ὅλοι εὐθυνόμεθα. Καὶ ἡ διαμαρτυρία αὕτη δὲν ἦτο μικρὸς συντελεστής τῆς γεννήσεως τῆς Ἑταιρείας μας.

Πόσον ὁ κόσμος διψᾷ διὰ τὴν πεμπουσίαν αὐτὴν τῆς μορφώσεως, πὺν λέγεται λαϊκῇ ἀνθρωπιστικῇ παιδείᾳ, καὶ πόσον θέλει νὰ φρονηματισθῇ καὶ νὰ ἐνισχυθῇ ψυχικὰ διὰ τὴν ζωὴν ἀπὸ τὸν ἐθνικὸν πνευματικὸν πολιτισμόν μας, μαρτυρεῖ, πλὴν ἄλλων, εἰς τὰς ἡμέρας μας ἡ καταπληκτικὴ συρροὴ τοῦ Κοινοῦ εἰς συνέδρια καὶ ὁμιλίας μὲ ἀνθρωπιστικὰ θέματα. Τὸ μέγα αὐτὸ ἐνδιαφέρον τῆς Κοινωνίας προσεξοφλεῖ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ θεσμοῦ τῶν λαϊκῶν ἀνθρωπιστικῶν Πανεπιστημίων, πὺν ἐγκαινιάζομεν μετ' ὀλίγον, κάμνοντες ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Ἐξ ἴσου μεγάλῃ καὶ αὐθόρμητος, καθὼς γνωρίζομεν, εἶναι καὶ ἡ συρροὴ τοῦ Κοινοῦ εἰς τὰς παραστάσεις ἀρχαίων δραμάτων, ὅταν διδάσκονται ἀπὸ καλοὺς ἡθοποιούς καὶ καλὰς μεταφράσεις.

* * *

Δὲν εἶναι ὅμως μόνον ἡ ἀνάγκη τῆς διαδόσεως τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τὸ λαοπαιδευτικὸν χρέος τὸ ἀποκλειστικὸν κίνητρον τῆς ἰδρύσεως καὶ

τῆς δραστηριότητος τῆς 'Εταιρείας μας. Αὐτὰ αποτελοῦν τὸ πρῶτον σκέλος τοῦ ἔργου τῆς, τὸν ἕνα σκοπὸν τῆς.

'Υπάρχει ὁμοῦς καὶ τὸ ἕτερον σκέλος τοῦ ἔργου τῆς 'Εταιρείας, τὸ ἐρευνητικὸν-ἐπιστημονικόν, ἵσης, ἂν μὴ ἀνωτέρας σημασίας πρὸς τὸ μορφωτικὸν τοῦ λαοῦ ἔργον τῆς.

Διότι τὸ ὕλικόν τῆς λαϊκῆς παιδείας πρέπει νὰ ἀντλήται καὶ νὰ ἀνανεώ-
νεται ἀπὸ πλούσια ἀποθέματα ὅχι μόνον τῆς ξένης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδικῆς μας,
τῆς διαρκῶς ζωντανῆς καὶ διαρκῶς ἀνανεουμένης νεοελληνικῆς ἐρεῦνης.

Διὰ μίαν τοιαύτην, συλλογικὴν μάλιστα, ἐπιστημονικὴν ἀνθρωπιστικὴν
ἐρευναν ὑπάρχουν ὅλαι αἱ προϋποθέσεις, πλὴν μιᾶς, τῆς τοῦ συντονισμοῦ καὶ
τῆς ὁργανώσεως. 'Αλλ' ἄς ἴδωμεν τὰς δύο κυριωτέρας ἀπὸ τὰς προϋποθέ-
σεις αὐτὰς :

Πρῶτον : ὑπάρχουν αἱ ἀμείλικτοι μορφωτικαὶ ἀνάγκαι, ποὺ ἐξεθέσαμεν,
καὶ τὰ εὐρύτατα περιθώρια τῶν ἀνεξετάστων προβλημάτων καὶ θεμάτων
ἐρεῦνης τοῦ νεοελληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, εἰκόνα γενικὴν τῶν ὁποίων παρέχει
τόσον τὸ Καταστατικὸν τῆς 'Εταιρείας μας, ὅσον καὶ τὸ εὐρύτατα κυκλοφο-
ρηθὲν πρό τιнос ὀκτασέλιδον δημοσίευμα τῆς 'Εταιρείας¹, τὸ περιέχον
πίνακα τῶν κυριωτέρων θεμάτων, εἰς τὰ ὅποια συγκεντρώνονται τὰ μορ-
φοτικά καὶ ἐρευνητικὰ διαφέροντα αὐτῆς.

Δεύτερον : ἐρευνῆται καὶ σήμερον ὑπάρχουν καὶ ἐντὸς τῶν προσεχῶν
ἔτων θὰ ὑπάρξουν περισσότεροι, ἰδίως νέοι. Χάρις εἰς τὸ 'Ιδρυμα Κρατικῶν
'Υποτροφιῶν καὶ χάρις εἰς τὰς ἀφθόνους ὑποτροφίας τῶν ξένων, δεκάδες
δλόκληροι νέων πτυχιούχων τῶν Φιλοσοφικῶν Σχολῶν καὶ τῶν δύο Πανεπι-
στημίων μας, φιλόσοφοι, φιλόλογοι, ἱστορικοὶ καὶ ἀρχαιολόγοι, ὀπλισμένοι
μὲ πολὺ καλὰ ἐφόδια γλωσσομαθείας καὶ συγχρονισμένης μεθοδολογικῆς
καταρτίσεως, συνδναζούσης τὸ ἑλληνικὸν μὲ τὸ ἑξελληνικὸν στοιχεῖον, ἐπι-
στρέφουν ἐδῶ κάθε τόσον μετὰ τριετείς ἢ τετραετείς εὐδοκίμους σπουδὰς ἐν
Εὐρώπῃ ἢ καὶ 'Αμερικῇ, οἱ περισσότεροι ἔχοντες καὶ τὸν τίτλον τοῦ διδά-
κτορος. 'Ηρώτησε κανεὶς, ἠρωτήσαμεν, τί ἀπογίνονται ὅλοι αὐτοὶ οἱ νέοι ἐρ-
γάται τῆς κλασσικῆς 'Αρχαιογνωσίας; Πῶς θὰ ἀξιοποιηθῇ τῶν νέων αὐτῶν
ἀνθρώπων ἢ ἀνωτέρα μόρφωσις, τὰ νιάτα των, ἢ θέλησις των πρὸς ἐρευνη-
τικὴν ἐργασίαν! Μήπως μὲ τὸν διορισμὸν των εἰς ἐπαρχιακὰ γυμνάσια² ἢ

1. 'Υπὸ τὸν τίτλον « Θέματα », 'Αθῆναι, 1959. 'Οτι ὁ πίναξ αὐτὸς τῶν ἀνθρω-
πιστικῶν θεμάτων εἶναι δεκτικὸς συμπληρώσεως, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Διὰ τοῦτο
εἰς τὴν διαβιβαστικὴν τούτου ἐγκύκλιον παρακαλοῦνται οἱ ἀποδέκται νὰ μᾶς κατα-
στήσουν γνωστὰς σχετικὰς συμπληρωματικὰς προτάσεις των.

2. Βεβαίως καὶ τὰ ἐπαρχιακὰ γυμνάσια καὶ τῆς ὑπαίθρου ἐν γένει τὰ σχολεῖα
χρειάζονται ἀνανέωσιν τῶν διδακτικῶν των δυνάμεων μὲ στοιχεῖα νέα εὐρυτέρας
ἐκπαιδευτικῆς μορφώσεως. 'Αλλὰ δὲν νομίζω, ὅτι λύεται τὸ ζήτημα αὐτὸ μὲ τὴν ἐπι-
στημονικὴν ἀχρήστευσιν τῶν ὀλίγων δεκάδων νέων ἐπιστημόνων, ποὺ ἐμορφώθησαν

εἰς ἰδιωτικά νυκτερινὰ τῆς πρωτευούσης, ὅπου βαθμηδόν, ὑπὸ τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὴν πίεσιν τῆς βιοπάλης, μοιραίως συνθλίβεται καὶ ἀφανίζεται πᾶσα πνευματικὴ ἰκμὰς καὶ ψυχικὴ προπαρασκευὴ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν πρὸς θεραπείαν τῆς ἐπιστήμης καὶ πρὸς ἔρευναν τῆς ἀληθείας ; Ἡ μήπως μὲ τὸ κυνηγητὸ τῶν ἐλαχίστων ἀνωτέρων διοικητικῶν ἐκπαιδευτικῶν θέσεων ; Σήμερον, ἐκτὸς τῶν ἐλαχίστων, οἱ ὅποιοι καταλαμβάνουν πανεπιστημιακὰς θέσεις βοηθῶν, καὶ ἐπίσης τῶν τυχηρῶν ἀρχαιολόγων — συγγαίρομεν, οὐ φθονοῦμεν τοὺς ἐν τῇ Ἀρχαιογνωσίᾳ εὐτυχεῖς ἀδελφούς μας ἀρχαιολόγους, οἱ ὅποιοι καὶ θέσεις ἐπιστημονικὰς καὶ χρήματα ἀνέκαθεν ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των καὶ τελευταίως εὐνοοῦνται καὶ ἀπὸ τὴν μόδαν τοῦ τουρισμοῦ — ἐκτὸς λοιπὸν τῶν ὀλίγων αὐτῶν, οἱ ἄλλοι, οἱ πολλοί, ἰδίως οἱ πολλοὶ τῆς αὖριον, δοκιμάζουν καὶ θὰ δοκιμάζουν ὅλην τὴν πικρίαν τῆς ἀπογοητεύσεως καὶ ἀποκαρδιώσεως διὰ τὴν ἀχρήστευσίν των ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῶν στειρῶν καὶ τῶν μόχθων των διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς των μορφώσεως. Ἰδοὺ τὸ ἀνθρώπινον δυναμικὸν ἐρευνητῶν τῆς Ἀρχαιογνωσίας, τὸ ὅποιον καὶ μᾶς ἐξασφαλίζει τὴν δευτέραν προϋπόθεσιν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἐρευνῶν μας.

Ἐφόσον λοιπὸν ὑπάρχουν αἱ δύο βασικαὶ προϋποθέσεις, πού ἐξεθέσαμεν, εἰς τί ὑστεροῦμεν καὶ τί μᾶς ἡμπόδισε καὶ μᾶς ἐμποδίζει ἀκόμη νὰ καταστήσωμεν τὸν ἑλληνικὸν ἀνθρωπισμόν, εἴτε ὡς ὕλικὸν λαϊκῆς μορφώσεως εἴτε ὡς ὕλικὸν ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, ἐνεργὸν δύναμιν ἀνανεωτικὴν τῆς νεοελληνικῆς μας ζωῆς ;

Ἰδοὺ τὸ τελευταῖον ἐρώτημα καὶ θέμα τῆς σημερινῆς ὁμιλίας μου. Καὶ ἡ ἀπάντησίς μου εἰς αὐτὸ εἶναι, ὅτι διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ εἰς τὴν πατρίδα μας οὔτε ἡ συνείδησις τῆς ἀνάγκης αὐτῆς τῆς ἀναμορφώσεως μᾶς ἐλείφεν οὔτε οἱ εἰδικοὶ ἐργάται καὶ ἐρευνηταὶ σπανίζουν οὔτε — προσθέτω ἐδῶ — μᾶς λείπουν καὶ οἱ εἰδικοὶ ὥριμοι ἐπιστήμονες, οἱ ὁδηγοὶ καὶ κηδεμόνες τῆς ἐρεῦνης — καὶ αὐτοὶ φυσικὰ εἶναι οἱ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, τὰ δύο Πανεπιστήμια καὶ τὰς ἄλλας Ἀνωτάτας Σχολάς, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐκτὸς αὐτῶν, εἰδικοὶ συνάδελφοι καὶ θεράποντες τῆς κλασσικῆς Ἀρχαιογνωσίας — οὔτε τὰ οἰκονομικὰ μέσα τῆς ἐρεῦνης εἶναι πιά τόσον ἀνθρωπίνως ἀδύνατον νὰ εὑρεθοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

εἰδικῶς διὰ τὴν ἔρευναν, ἡ ὁποία, ὅπως ἔχουν παρ' ἡμῖν τὰ πράγματα σήμερον, μόνον εἰς Πανεπιστημιακὰ κέντρα, δηλαδὴ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, εἶναι ἐφικτή. Ἐχῶ προσωπικὴν πείραν τῆς ζωῆς τῆς ἐπαρχίας, ὅπου διήνυσα ἱκανὰ ἔτη τοῦ ὑπηρεσιακοῦ βίου μου, διὸ καὶ εἶμαι λίαν φειδωλὸς εἰς συμβουλὰς καὶ παρατρύνσεις πρὸς τοὺς ὀλίγους νέους ἐρευνητάς μας νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τὰ ἐπιστημονικὰ κέντρα τῆς χώρας μας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκείνους τοὺς συμβούλους οἱ ὅποιοι, ἐν Ἀθήναις συνεχῶς ζῶντες, ἔχουν ὅμως πρόχειρον διὰ τοὺς ἄλλους τὴν ὑπόδειξιν τοῦ πρὸς τὰς ἐπαρχίας καθήκοντος.

Ἕνα πρῶγμα μόνον δὲν ἔχομεν. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ ὀργανωμένη συνερ-
γασία καὶ ὁ συντονισμὸς τῶν προσπαθειῶν ὅλων ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων ἐρευ-
νητῶν τῆς Κλασσικῆς Ἀρχαιογνωσίας. Αὐτὸ μᾶς λείπει κυριώτατα.

Ἐλλείπει εἰς τὴν χώραν μας ὁ εἰδικός, ὁ ad hoc πνευματικὸς ὀργανι-
σμός, τὸ συλλογικὸν συντονιστικὸν ὄργανον τῆς ὁμαδικῆς σκέψεως καὶ ἐν
συνεργασίᾳ μελέτης τοιούτων ὁμαδικῶν - συλλογικῶν ἔργων ἀνθρωπιστικῆς
ἐρεῦνης.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ὀργανισμὸς ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ μᾶλλον βασικά καὶ
πρῶτα αἰτήματα τῆς Ἑταιρείας μας.

Εἶμαι βαθύτατα εὐγνώμων, καὶ ἐπιθυμῶ καὶ κατὰ τὴν ἐπίσημον αὐτὴν
ὄραν νὰ διατρανώσω τὴν εὐγνωμοσύνην μου, πρὸς τὰ ἀξιότιμα Ἰδρυτικά
Μέλη τῆς Ἑταιρείας μας, διότι προθύμως υἱοθέτησαν τὴν ὑπὸ τοῦ Κατα-
στατικῷ προβλεπομένην ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως ἐνὸς Ἑλληνικοῦ Κέντρου ἢ
Ἰδρύματος ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν εἰς τὴν χώραν μας, διὰ τὴν ὁργάνωσιν
τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἤδη πλήρης μελέτη καὶ πρόγραμμα¹ τῆς Ἑταιρείας μας.

Τὸ αἶτημα τοῦτο τοῦ Ἰδρύματος ἢ Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑται-
ρείας προβάλλει σήμερον ὡς μίαν ἀπὸ τὰς πλεόν εὐγενεῖς καὶ ἐπειγούσας ἐπι-
διώξεις τῆς πνευματικῆς Ἑλλάδος διὰ τὸν Ἄνθρωπον, τὸν ἀγωνιῶντα καὶ
ἀμφιβάλλοντα Ἀνθρώπον τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ τὸν Ὀργανισμὸν αὐτόν, ὁ
ὁποῖος θὰ ἀπορροφήσῃ καὶ ἀριθμὸν νέων ἐρευνητῶν μας καὶ θὰ ἀξιοποιήσῃ
τὸν ζῆλόν των, τὴν ἀνθρωπιστικὴν πίστιν των καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἱκα-
νότητά των, ἢ Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας θὰ καταβάλῃ προσπα-
θείας νὰ ἐπιτύχῃ, ἐπικαλουμένη τὴν κατανόησιν καὶ συμπαράστασιν ὅλων
ἐκείνων τῶν Παραγόντων τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς Ζωῆς, ὅσοι, ἐκτὸς τῆς
βαθείας ριζωμένης μέσα των φιλίας πρὸς τὸν Ἄνθρωπον, ἔχουν καὶ τὴν
θέλησιν καὶ τὴν δύναμιν νὰ δείξουν ἐμπράκτως τὴν γνησίως Ἑλληνικὴν
αὐτὴν humanitatem, τὴν ὄντως φιλόανθρωπον ροπὴν τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς των.

Ἐν τῷ μεταξύ, καὶ ἕως ὅτου ἐπιτευχθῇ ἡ προταθεῖσα ριζικὴ λύσις, ἢ
Ἑταιρεία μας θέτει εἰς κίνησιν καὶ ἐφαρμογὴν τὰ προσιτώτερα καὶ ἐκ τῶν

1. Τὴν περὶ « Ἰδρύματος ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν » ἰδέαν ἐρρίψαμεν πρῶτον
εἰς τὸ περὶ Ἑλληνικοῦ Ἀνθρωπισμοῦ μακρὸν ἄρθρον μας (1950) εἰς τὴν Ἑγκυκλο-
παιδεῖαν τοῦ « Ἡλίου » καὶ εἰς τὸ περὶ « Κλασσικῆς φιλολογίας ὡς πνευματικῆς ἐπι-
στήμης », Ἀθῆναι, 1952 (β' ἔκδοσις 1959) βιβλίον μας, ἐπανελάβομεν δὲ ὑπὸ μᾶλ-
λον συγκεκριμένην καὶ διαλεκτικῶς θεμελιωμένην μορφήν εἰς τὴν μελέτην ἡμῶν :
Ἰδρυμα ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπιστημ. Ἐπετ. Φιλοσοφ. Σχο-
λῆς Πανεπιστ. Ἀθηνῶν 1954 - 1955), Ἀθῆναι, 1955. Πρβλ. καὶ Const. J. Vou-
veris, *Dialectique et Apologétique de l'humanisme grec dans la vie d'après-
guerre*, Athènes, 1958. (Ἀνακοίνωσις εἰς τὸ ἐν Lyon συνέδριον τῆς Assoc. G.
Budé). Ἡ ἰδέα περιελήφθη εἰς τὰ μέσα πρὸς πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τῆς
Ἑταιρείας ἐν τῷ Καταστατικῷ αὐτῆς (ἄρθρ. 4, ἐδ. ια').

ἐνόντων προσφερόμενα μέσα πρὸς πραγματοποίησιν τῶν πρώτων καὶ ἀμεσωτέρων ἐπιδιώξεων της, ἥτοι : 1) σειρὰν διαλέξεων ἐδῶ εἰς τὴν πρωτεύουσιν ἀπὸ τοῦ γεραροῦ βήματος τοῦ « Παρνασσοῦ », εὐγενῶς προσφερομένου, καὶ 2) σειρὰν μαθημάτων τῆς πρώτης διδακτικῆς περιόδου τοῦ Λαϊκοῦ 'Ανθρωπιστικοῦ Πανεπιστημίου Πειραιῶς, ὀργανομένου μὲ τὴν πολύτιμον συνεργασίαν τοῦ λαμπροῦ σωματείου τῆς γείτονος, τοῦ « Πειραιικοῦ Συνδέσμου », εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ ὁποίου καὶ θὰ λειτουργήσῃ ἀπὸ τοῦ 'Ιανουαρίου 1960, μὲ ὁμιλητὰς μέλη καὶ φίλους τῆς 'Εταιρείας. Ἐπίσης ἡ 'Εταιρεία δὲν θὰ ἀγνοήσῃ καὶ τὰς 'Επαρχίας, κάμνουσα ἀμέσως κατὰ τὴν προσεχῇ ἐβδομάδα¹ τὴν ἔναρξιν ἀπὸ τὴν Βόρειον Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ μεταβῇ ὁ ἔχων τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς ὁμιλῇ σήμερον καὶ βραδύτερον ἄλλοι Ἑταῖροι.

* *

Κάθε ξεκίνημα εἶναι πάντοτε ἀτελὲς καὶ δεκτικὸν κριτικῆς. Εἶναι ἀτελὲς, διότι ἔχει μόνον προϋπολογισμόν, δὲν ἔχει ἀπολογισμόν. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν πειράζει. Οὐτε ἄλλως τε καὶ οἱ μεγάλοι εἰς λόγους καὶ ἀριθμοὺς προϋπολογισμοὶ ἔχουν σημασίαν, ὅταν τὰ ἔργα δὲν ἐπαληθεύουν τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τοὺς λόγους. Σημασίαν ἔχει ἔν καὶ μόνον. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερον κεφάλαιον διὰ κάθε ξεκίνημα : ὁ ἐνθουσιασμός διὰ τὴν Ἰδέαν καὶ ἡ Πίστις εἰς τὸν "Ἀνθρωπον καὶ ἡ Ἀγάπη διὰ τὸν Δημιουργὸν τοῦ Λόγου καὶ τῆς Μηχανῆς "Ἀνθρωπον, τὸν ἐγγὺς καὶ τὸν μακρὰν, τὸν ἐφήμερον καὶ τὸν αἰώνιον, τὸν ὁμοεθνή μας, τὸν συνάνθρωπον — τῆς ἀνθρωπιᾶς ὁ χῶρος, εἶπον καὶ ἄλλοτε, εἶναι ἀπεριόριστος !

Ἡ σημερινὴ ἀθρόα συγκέντρωσις, ἐκτὸς τῆς τιμῆς καὶ τῆς στοργῆς, πὺλ χαρίζει εἰς τὸ γέννημα τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ρεμβασμοῦ μας, μᾶς παρέχει τὴν δύναμιν καὶ τὸ σθένος νὰ κερδίσωμεν μίαν ἀκόμη ἀγωνιστικὴν ἐπαλήθευσιν καὶ ἐπιβεβαίωσιν τοῦ τί ἡμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ ὁ 'Ελληνικὸς ἐνθουσιασμός, ὅταν ἀξιοποιηθῇ μὲ τὴν ἔνωσιν, τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν ἀγάπην, ὄχι μόνον διὰ νὰ δώσῃ — καὶ πρέπει νὰ δώσῃ — μηχανὰς καὶ αὐτόματα καὶ πυραύλους, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸν Δημιουργὸν καὶ Κυβερνήτην τῶν μηχανῶν "Ἀνθρωπον, τὸ ὠραιότερον τοῦτο « μηχανήμα »² τοῦ παναγάθου καὶ παντοδυνάμου Θεοῦ !

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΒΟΥΡΒΕΡΗΣ

1. Ἡ πρώτη περιοδεία ἐπραγματοποιήθη ἀπὸ 13 - 26 Νοεμβρίου 1959 εἰς Θεσσαλονίκην, Δυτ. Μακεδονίαν καὶ Βόλον. Δημόσιαι ὁμιλίαι ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς 'Εταιρείας εἰς Κοζάνην, Φλώριναν καὶ Βόλον, μικρότεραι δὲ συγκεντρώσεις καὶ ἐπαφαὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν Σιάτισταν καὶ τὸ Ἀμύνταιον. Εἰς ὅλας τὰς πόλεις ἐγένοντο ὑποδείξεις ἀντεπιστελλόντων μελῶν τῆς 'Εταιρείας.

2. Πλάτ. Νόμ. Ζ 803c (βλ. ἀνωτ., σ. 291).